

เดลินิวส์

ฉบับที่ 23,404 วันอาทิตย์ที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 หน้า 6

'โอกาสดีของสมุนไพรไทย' ตอนที่ 2 บัวบก - สมุนไพรแห่งปี

เนื่องจากบัวบกเป็นสมุนไพรพื้นบ้านที่หาได้ง่าย ราคาถูก และมีสรรพคุณและประโยชน์หลากหลายต่อสุขภาพ รวมทั้งเป็นยาจากสมุนไพรที่อยู่ในบัญชียาหลักทั้งในรูปแบบของครีม ไซทาภายนอก และแคปซูลหรือยาขงสำหรับรับประทาน จากการประชุมวิชาการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก ครั้งที่ 8 ในงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติ เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม-4 กันยายน 2554 ณ ศูนย์ประชุมและนิทรรศการอิมแพ็คเมืองทองธานี สมุนไพรบัวบกได้รับการลงคะแนนจากผู้เข้าร่วมประชุมวิชาการให้เป็นสมุนไพรแห่งปีหรือ Herb of the year

ทางด้านวิชาการอ้างอิงจาก วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก โดย คุณอัญชลี ฐาปะนารี กล่าวไว้ว่า บัวบกมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Centella asiatica (L.) Urb.* อยู่ในวงศ์ *Apiaceae (Umbelliferae)* หรือวงศ์เดียวกับผักชี ขึ้นง่าย แครอท มีชื่อวิทยาศาสตร์ที่เป็นชื่อพ้องอื่น ได้แก่ *Hydrocotyle asiatica L., Hydrocotyle erecta L.f., Trisanthus cochinchinensis Lour.* บางพื้นที่ของประเทศไทยอาจเรียกบัวบกว่า ผักหนอก ในต่างประเทศบัวบกเป็นที่รู้จักในชื่อ *Asiatic pennywort, centella, gotucola, gotu kola, hydrocotyle, Indian pennywort, Indian water navelwort*

คำรสารพฤกษศาสตร์ไทยว่าบัวบกมีรสขมฝาด แก้เมื่อยขัด แก้ท้อง เป็นยาอายุวัฒนะ แก้โลหิตคดทวารหรือลงเป็นเลือด กระจ่ายโลหิต อาเจียนเป็นเลือด มีอาการแสอก แก้ปัสสาวะขัด แก้ฝี แก้บวม แก้เจ็บคอ บัวบกมีสารสำคัญเป็นสารกลุ่มไตรเทอร์เพน (triterpenes) ได้แก่ กรดเอเชียติก (Asiatic acid) กรดมาเดแคสติก (madecassic acid) และไกลโคไซด์ของไตรเทอร์เพนทั้งสองชนิด (triterpene glycosides) ได้แก่ เอเชียติโคไซด์ (asiaticoside) มาเดแคสซิไซด์ (madecassoside) นอกจากนี้ยังมีสารกลุ่มฟลาโวนอยด์ไกลโคไซด์ (flavonoid glycosides) เช่น เคอร์เซทิน-3-กลูโคไซด์ (quercetin-3-glucoside), แคมป์ฟีรอล-3-กลูโคไซด์ (kaempferol-3-glucoside) รวมทั้งน้ำมันระเหย

ง่าย (volatile oil) . ทางด้านปฏิบัติสำหรับประชาชนทั่วไป เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางว่าบัวบกเป็นพืชเลื้อย มีอายุหลายปี ชอบที่ชื้นแฉะ ลำต้นแผ่ขยายไปตามพื้นดิน ใบเดี่ยวหนัก รูปกลมคล้ายหัวใจ ดอกมีขนาดเล็ก 3-6 ดอก สีแดง มีขนสั้น กรอบ ใช้เป็นผักทานแกล้มกับอาหาร เช่น น้ำพริก ลาบ กะปิคั่ว หมี่กรอบ ผัดไทยและแกงเผ็ดของทางใต้ มีวิตามินเอและแคลเซียมมาก บัวบกพบได้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มาดากัสการ์ ตะวันออกเฉียงใต้ของอเมริกา ตะวันออกของ

อเมริกาใต้ อินเดีย ศรีลังกา ออสเตรเลีย แอฟริกาใต้และกลาง และประเทศไทย ในเขตร้อน บัวบกเป็นสมุนไพรที่มีการใช้กันอย่างกว้างขวางทั่วโลก มีฤทธิ์ทางยาหลายประการ ได้แก่ เร่งการหายของแผล เร่งกระบวนการสร้างเนื้อเยื่อใหม่, ลดการเกิดแผลเป็น, กระตุ้นการสร้างคอลลาเจน, ต้านอักเสบ นอกจากนี้บัวบกยังมีฤทธิ์ช่วยเพิ่มความจำและการเรียนรู้ เพราะมีงานวิจัยมานานแล้วในต่างประเทศ

บัวบกมีสารสำคัญเป็นสารกลุ่มไตรเทอร์เพน ได้แก่ กรดเอเชียติก กรดมาเดแคสติก และไกลโคไซด์ของไตรเทอร์เพนทั้งสองชนิด ได้แก่ เอเชียติโคไซด์และมาเดแคสซิไซด์ การขยายพันธุ์บัวบก: บัวบกเป็นพืชที่ขึ้นง่าย ปลูกได้ทั่วไป โตได้ดีในดินที่มีความชุ่มชื้นสูงมาก สามารถปลูกได้ตลอดปี

หลังจากปลูก 60-90 วัน สามารถทำการเก็บเกี่ยวได้

แหล่งปลูก : อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี, จังหวัดมหาสารคาม

สารสกัดจากบัวบก
การทำสารสกัดนั้นจะใช้ส่วนเหนือดินของบัวบก ทางารแพทย์พื้นบ้านของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งในรูปแบบของผงแห้ง, Infusion, สารสกัดที่เตรียมจากพืชสดหรือพืชแห้งนอกจากนี้ยังใช้เป็นยาภายนอกในรูปแบบของครีมและ ointments ในทางการค้าและอุตสาหกรรม รูปแบบที่มีขายอยู่เป็นสารสกัดที่ประกอบด้วย triterpene acids และ triterpene acid sugar ester และจากการสืบค้นข้อมูลด้านสรรพคุณพื้นบ้าน งานวิจัยด้านเภสัชวิทยาและสัทธิษตรด้านการผลิต สามารถสรุปข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสกัดได้ดังนี้

น้ำคั้นสด มีฤทธิ์ทำลายเซลล์มะเร็งผิวหนัง (Prun และคณะ, 1983) ลดอาการอักเสบ

และบวม ใช้รักษาโรคผิวหนัง ลดอาการคัน ช่วยยับยั้งเชื้อกลากได้ดี (Park, 2005) เสริมสร้างเซลล์ผิวหนังใหม่ ทำให้แผลหายเร็วขึ้น และช่วยลดรอยแผลเป็น

สารสกัดด้วยน้ำ สามารถฆ่าเชื้อ *Staphylococcus aureus* ที่เป็นสาเหตุของการเกิดหนอง ดังนั้น ใบบัวบกจึงช่วยป้องกันการติดเชื้อของแผล (Qureshi และคณะ, 1997) นอกจากนี้ยังทำให้เลือดหยุดเร็วขึ้นอีกด้วย (Ray และ Majumdar, 1976)

สารสกัดด้วยน้ำผสมแอลกอฮอล์ในอัตรา 1:1 ซึ่งจะทำได้สารสำคัญที่มีขั้ว (polar part) และไม่มีขั้ว (non-polar part) ผสมกัน มีฤทธิ์ต้านการอักเสบ ใช้เป็นยาทาแก้คัน ลดอาการบวมและอาการแพ้ที่ผิวหนังได้ (Songriphiphat และคณะ 1968)

- ผลิตภัณฑ์ :**
1. ยาไซทาภายนอก ทาเร่งการหายของแผล รักษาแผลงากผิว แก้ปัญหาเส้นเลือดอุดตัน
 2. ยารับประทาน สรรพคุณ เร่งการหายของแผล, บำรุงสมอง เพิ่มความจำ, บรรเทาอาการที่เกิดจากความดันโลหิตในหลอดเลือดดำสูง Chronic venour insufficiency, post-phlebitic syndrome (ช่วยลด capillary filtration และ ลดอาการบวมของข้อเท้าในผู้ป่วยกลุ่มนี้
 3. เครื่องสำอาง ช่วยลดรอยที่เขยว่นจากฤทธิ์กระตุ้นการสร้างคอลลาเจน ใช้ทาป้องกันท้องลายจากการตั้งครรภ์
 4. ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร บำรุงร่างกาย และสมองในผู้สูงอายุ.

นายแพทย์สุรพงศ์ อำพันวงษ์